

r.pr. dr hab. **Michał Wojewoda**

Odsetki cywilnoprawne po zmianach

**- wysokość, zasady naliczania,
przedawnienie**

Odsetki – rodzaje i funkcje

- odsetki pojawiają się jako świadczenie uboczne, gdy świadczenie główne ma charakter pieniężny (lub gatunkowy)
  - duże znaczenie praktyczne odsetek
- **rodzaje odsetek**
  - odsetki kapitałowe (pożyczki, kredyty, depozyty bankowe)
  - odsetki za opóźnienie w spełnieniu świadczenia
- **funkcje odsetek**
  - zapłata za korzystanie z cudzego kapitału
  - funkcja quasi-odszkodowawcza (sankcja za przekroczenie terminu zapłaty świadczenia pieniężnego)
  - funkcja waloryzacyjna

Odsetki – przedmiot, charakter

Odsetki zawsze należne w tych samych przedmiotach co świadczenie główne.

Świadczenie odsetkowe - cechy:

- a) uboczne
- b) akcesoryjne
- c) okresowe

Niezbędne skonkretyzowane źródło obowiązku zapłaty
– czynność prawna, ustawa, orzeczenie sądu, decyzja właściwego organu (art. 359 §1 k.c.)

Wartość świadczenia odsetkowego liczymy
**mnożąc wartość świadczenia głównego (kapitału)
przez stopę odsetkową, w funkcji czasu.**

WYSOKOŚĆ ODSETEK

Obowiązek zapłaty a **wysokość odsetek** – dwie odrębne kwestie(!)

W praktyce **dwa rodzaje odsetek** (gdy chodzi o ich wysokość):

a) Odsetki, których wysokość oznaczono w czynności prawnej

→ odsetki wynikające z czynności prawnej

b) Odsetki, których wysokości nie oznaczono w czynności prawnej
(ani w inny sposób, np. przez orzeczenie sądu – art. 212 k.c.)

→ odsetki w wysokości ustawowej

Możliwe różne kombinacje:

Obowiązek umowny – stopa umowna (odsetki kapitałowe)

Obowiązek umowny – stopa ustawowa (odsetki kapitałowe)

Obowiązek ustawowy – stopa ustawowa (odsetki za opóźnienie)

Obowiązek ustawowy – stopa umowna (odsetki za opóźnienie)

WYSOKOŚĆ ODSETEK

Przy świadczeniach pieniężnych odsetki głównym mechanizmem chroniącym interes wierzyciela - nie można zastrzec kary umownej(!) Wysokość odsetek ma istotne znaczenie dla wielu sfer obrotu cywilnoprawnego.

Dwa główne problemy:

- wysokość odsetek ustawowych
- wysokość maksymalnych odsetek umownych (obrona przed lichwą)

Do końca **2015** r. **odsetki ustawowe** określane były w rozporządzeniu Rady Ministrów wydawanym na podstawie art. 359 §3 k.c. – wspólna wysokość odsetek za opóźnienie i kapitałowych; od **1.1.2016** nowe zasady(!)

Do **1990** r. **odsetki maksymalne** ustalane przez Radę Ministrów wraz z odsetkami ustawowymi, dodatkowo w rozporządzeniu wskazywano poziom odsetek ustawowych dla świadczeń w walutach obcych; od **1990** r. Rada Ministrów określała już tylko odsetki ustawowe – pytanie o poziom odsetek maksymalnych(?)

Wysokość odsetek maksymalnych

do 1990 r. – odsetki maksymalne w rozporządzeniu RM

1990- 2006 – brak wyraźnej regulacji – orzecznictwo przyjmuje, że właściwie jedynym ograniczeniem zasady współżycia społecznego

2006-2015 – odsetki maksymalne w art. 359 §2¹ k.c.

→ 4-krotność stopy kredytu lombardowego

- dość niski poziom + wątpliwości, jakich odsetek to dotyczy???

(„maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej”)

5.08.2015 - uchwalona zmiana K.C. (Dz.U. 2015, poz. 1357) ze

skutkiem od 11.03.2016 r. - w art. 481 k.c. po §2 dodaje się §2¹–2³

→ max. odsetki za opóźnienie to **6-krotność** stopy kredytu lombardowego

9.10.2015 - uchwalona kolejna zmiana K.C. (Dz.U. 2015, poz. 1830) ze

skutkiem od **1.01.2016** r. – nowa koncepcja, uchylenie poprzedniej noweli – już nie tylko kwestia odsetek maksymalnych(!)

Odsetki w wysokości ustawowej – nowe pojęcia

Zasada ogólna:

Art. 359 §2 k.c. - Jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe w wysokości równej sumie **stopy referencyjnej NBP i 3,5 punktów procentowych**.

- zmiana stóp NBP → zmiana odsetek ustawowych(!)

§ 4. Minister Sprawiedliwości ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", wysokość odsetek ustawowych

- ogłoszenie deklaratywne(!)

W praktyce norma rezydualna -dotyczy odsetek **kapitałowych** (gdy strony nie zastrzegły ich wysokości w umowie) oraz przypadków, gdy do odsetek ustawowych wprost odwołuje się przepis ustawy (np. art.742, 753 §2 kc)

Co do odsetek za opóźnienie są bowiem przepisy szczególne.

Odsetki w wysokości ustawowej – nowe pojęcia

Przepisy szczególne:

1) Art. 481 §2 k.c. - Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie **stopy referencyjnej NBP i 5,5%**. Jednakże gdy wierzytelność jest oprocentowana według stopy wyższej, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy.

2) Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa

Art. 53 §1 - Od zaległości podatkowych naliczane są odsetki za zwłokę.

Art. 56. § 1. Stawka odsetek za zwłokę jest równa sumie **200% podstawowej stopy oprocentowania kredytu lombardowego**, ustalanej zgodnie z przepisami o NBP, i **2%**, z tym że stawka ta **nie może być niższa niż 8%**.

Odsetki w wysokości ustawowej

- TRANSAKCJE HANDLOWE (Dz.U.2013.403, zm.Dz.U.2015.1830)

3) Ustawa z 8 marca 2013 r. o terminach zapłaty w transakcjach handlowych

Art. 4 ust. 3 - Odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych - odsetki w wysokości równej sumie **stopy referencyjnej NBP i 8 pkt procentowych**.

- gdy przekroczono termin zapłaty ustalony w umowie (art. 7.1, 8.1)
- gdy nie przekroczono terminu, ale jest on dłuższy niż 60/30 dni (art.7.3, 8.4)
- gdy nie ustalono terminu, ale mija 30 dni od spełnienia świadczenia (art.6)

Art. 11b. Do ustalenia wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w transakcjach handlowych stosuje się stopę referencyjną NBP obowiązującą w dniu:

- 1) 1 stycznia - do odsetek należnych za okres od 1.01 do 30.06;
- 2) 1 lipca - do odsetek należnych za okres od dnia 1.07 do 31.12.

Art. 5. *Jeżeli strony transakcji handlowej (...) przewidziały w umowie termin zapłaty dłuższy niż 30 dni, wierzyciel może żądać odsetek ustawowych po upływie 30 dni, liczonych od dnia spełnienia swojego świadczenia i doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku (...), do dnia zapłaty, ale nie dłużej niż do dnia wymagalności świadczenia pieniężnego.* → odsetki z art.359 §2 k.c.(!)

→ nie ma opóźnienia, ale długi termin zapłaty oznacza tzw. „kredyt kupiecki”

Odsetki w wysokości ustawowej

- transakcje handlowe c.d.

Transakcja handlowa (art. 4 pkt 1) - umowa, której przedmiotem jest odpłatna dostawa towaru lub odpłatne świadczenie usługi, jeżeli strony, o których mowa w art. 2, zawierają ją w związku z wykonywaną działalnością.

Strony transakcji handlowej (art. 2) – po obu stronach muszą się pojawić: przedsiębiorcy krajowi lub zagraniczni (EU, EFTA, EOG, CH), wolne zawody lub podmioty transakcji zawartej w trybie zamówień publicznych
→ umowy w obrocie obustronnie profesjonalnym

- Art. 10.** 1. Wierzycielowi, od dnia nabycia uprawnienia do odsetek, o których mowa w art. 7 ust. 1 lub art. 8 ust. 1, przysługuje od dłużnika, bez wezwania, równowartość kwoty **40 euro** przeliczonej na złote według średniego kursu euro ogłoszonego przez NBP ostatniego dnia roboczego miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym świadczenie pieniężne stało się wymagalne, stanowiącej **rekompensatę za koszty odzyskiwania należności**.
2. Oprócz kwoty, o której mowa w ust. 1, wierzycielowi przysługuje również zwrot, w uzasadnionej wysokości, poniesionych kosztów odzyskiwania należności przewyższających tę kwotę.

Odsetki wynikające z czynności prawnej

Ich wysokość ustalana w ramach swobody kontraktowania.

W praktyce ta swoboda niewielka – problem **odsetek maksymalnych** (po zmianach z października 2015 r.):

Art. 359 §2¹ k.c. - Maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych (odsetki maksymalne).

Art. 481 §2¹ k.c. - Maksymalna wysokość odsetek za opóźnienie nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie (odsetki maksymalne za opóźnienie).

Art. 481 §2¹ k.c. dotyczy również – jak się wydaje – maksymalnych odsetek za opóźnienie w transakcjach handlowych.

Wspólna zasada - **JEŻELI WYSOKOŚĆ ODSETEK W UMOWIE PRZEKRACZA WYSOKOŚĆ STOSOWNYCH ODSETEK MAKSYMALNYCH, NALEŻĄ SIĘ ODSETKI MAKSYMALNE** (art. 359 §2² , art. 481 §2² k.c.)

Klauzula zastrzeżenia odsetek

Sposób określenia odsetek maksymalnych w ramach czynności prawnej (klauzula odsetkowa):

- niebezpieczeństwa związane ze wskazaniem konkretnej stopy odsetkowej (określonej liczbą) – w razie zmian stopy referencyjnej taka wysokość może się okazać niedozwolona lub zbyt ‘łagodna’ w kolejnych okresach obliczeniowych;
- preferowane powinno być odwołanie do formuły ustawowej i do zdefiniowanych w ustawie pojęć, ewentualnie do konkretnych przepisów k.c.

(co jeśli w umowie na wypadek opóźnienia przewidziane są „odsetki ustawowe”???)

Wysokość odsetek – podsumowanie

(stan na dzień 15.02.2017)

Stopa referencyjna NBP – **1,5%** (od marca 2015)

Stopa lombardowa NBP – **2,5 %**

Odsetki ustawowe (kapitałowe) – stopa referencyjna + 3,5% = **5%**

Odsetki ustawowe za opóźnienie – stopa referencyjna + 5,5% = **7%**

Odsetki ustawowe za opóźnienie w transakcjach handlowych – stopa referencyjna + 8% (stopa referencyjna z 1 stycznia / 1 lipca) = **9,5%**

Odsetki za zwłokę (od zaległości podatkowych) - 200% podstawowej stopy oprocentowania kredytu lombardowego + 2%, ale nie mniej niż 8% = **8%**

Odsetki maksymalne (kapitałowe) – dwukrotność odsetek ustaw. = **10%**

Odsetki maksymalne za opóźnienie (w tym także w transakcjach handlowych) – dwukrotność odsetek ustawowych za opóźnienie = **14%**

Odsetki – przepisy przejściowe

Zmiany dotyczące odsetek - ustawa z dnia 9 października 2015 r. (Dz.U. 2015.1830) – obowiązuje od 1.1.2016 r.

Art. 56. Do odsetek należnych za okres kończący się przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się **przepisy dotychczasowe**.

Art. 55. 1. Do transakcji handlowych w rozumieniu ustawy zmienianej w art. 1, zawartych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się **przepisy dotychczasowe**.

2. W przypadku transakcji handlowych w rozumieniu ustawy zmienianej w art. 1, zawieranych w wyniku przeprowadzenia postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych, wszczętych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Transakcje handlowe

- nowe czy dawne przepisy?

Najem długoterminowy lub **dzierżawa** zawarte przed 1.1.2016 r. (nawet na 30 lat)

→ dawna regulacja

Umowa ramowa (organizacyjna) sprzed 1.1.2016 r.

- umowy jednostkowe zawarte przed 1.1.2016 r.

→ dawna regulacja

- umowy jednostkowe zawierane od 1.1.2016 r.

→ nowa regulacja

Stosowanie dawnej regulacji

Art. 7 i art. 8 ustawy o terminach zapłaty (opóźnienie):

→ odsetki **podatkowe**?

- z uwzględnieniem kolejnych zmian stopy lombardowej mających miejsce po 1.1.2016 r.(?!)

Art. 5 i art. 6 ustawy o terminach zapłaty (kredyt kupiecki):

→ odsetki **ustawowe** - w jakiej wysokości?

- na poziomie z dnia 31.12.2015 r. (8%) -zafiksowane „na zawsze”???
- na poziomie wynikającym z obecnym przepisów(?!)

Obrót powszechny – przepisy przejściowe

Problemy intertemporalne – odsetki zasądzone przed datą 1 stycznia 2016 r., ale wyrok egzekwowany po zmianie przepisów (w okolicznościach trwającego wciąż opóźnienia dłużnika) – w wyroku są powołane ‘odsetki ustawowe’, choć obecnie byłyby należne ‘odsetki ustawowe za opóźnienie’ (odsetki ustawowe są niższe):

- komornik związany treścią wyroku – samodzielnie nie będzie mógł (nie będzie chciał) uwzględnić nowej sytuacji;
- sprostowanie wyroku (350 k.p.c.)? – ale w dacie orzekania wszystko było zgodne z obowiązującym stanem prawnym;

Obrót powszechny – przepisy przejściowe

Problemy intertemporalne – odsetki zasądzone przed datą 1 stycznia 2016 r., ale wyrok egzekwowany po zmianie przepisów (w okolicznościach trwającego wciąż opóźnienia dłużnika) – w wyroku są powołane ‘odsetki ustawowe’, choć obecnie byłyby należne ‘odsetki ustawowe za opóźnienie’ (odsetki ustawowe są niższe):

- komornik związany treścią wyroku – samodzielnie nie będzie mógł (nie będzie chciał) uwzględnić nowej sytuacji;
- sprostowanie wyroku (350 k.p.c.)? – ale w dacie orzekania wszystko było zgodne z obowiązującym stanem prawnym;
- **wykładnia wyroku (352 k.p.c.)?** → żądanie doprecyzowania, że od 1.1.2016 r. kwota należna z odsetkami ustawowymi „za opóźnienie”.

Obrót powszechny – przepisy przejściowe

Wykładnia wyroku (352 k.p.c.) - *Sąd, który wydał wyrok, rozstrzyga postanowieniem wątpliwości co do jego treści.*

- art. 352 k.p.c. nie ogranicza powodów wątpliwości, jakie dotyczą treści orzeczenia, ani też chwili, w której te wątpliwości się pojawiają (nie muszą zatem występować od początku!)
- wykładnia orzeczenia może być dokonana także wtedy, jeśli wykonanie go w toku egzekucji nastrocza trudności lub wierzyciel doprowadza do egzekucji sprzecznej z istotą tytułu wykonawczego, choćby jego literalna treść nie budziła wątpliwości:

Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 października 1993 r. I CRN 133/93, LEX nr 1213698.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 1975 r., IV PZ 26/75, LEX nr 4972.

Naliczanie odsetek

- Kumulowanie odsetek kapitałowych i za opóźnienie;
- Wzajemna interakcja stóp odsetkowych (odsetki za opóźnienie i kapitałowe);
- Naliczanie odsetek od zaległych odsetek;
- Odsetki za opóźnienie a odszkodowanie;
- Ustalenie daty początkowej, od której należą się odsetki za opóźnienie.

Kumulowanie odsetek

Wyrok SN z dnia 1 grudnia 2010 r., I CSK 28/10

(podobnie **wyrok SN z 17 października 2008 r., I CSK 187/08**)

W aktualnym porządku prawnym strony mogą w umowie przewidzieć zarówno kumulację obu rodzajów odsetek należnych wierzycielowi, jak i możliwość ustania obowiązku uiszczania odsetek kapitałowych i zastąpienia ich, od chwili, gdy dłużnik opóźnia się ze spełnieniem swojego świadczenia pieniężnego, odsetkami przewidzianymi w art. 481 § 1 k.c. Dopuszczalność takiej kumulacji pozostaje w granicach swobody kontraktowej stron zagwarantowanej ustawowo w art.353¹ k.c. (?!?) Ograniczeniem są jednak przepisy dotyczące odsetek maksymalnych.

Glosa M. Lemkowski: Odsetki od wierzytelności **wymagalnej** zawsze będą odsetkami za opóźnienie, choćby strony nazwały je kapitałowymi.

Odsetki za opóźnienie i odsetki kapitałowe to konstrukcje rozłączne!

'Zbieg' odsetek - kwestia stopy odsetkowej

Odsetki za opóźnienie i odsetki kapitałowe w jednym zobowiązaniu:

- pożyczka oprocentowana na podstawie umowy, a dłużnik opóźnia się z jej zwrotem → odrębny problem odsetek kapitałowych oraz odsetek należnych za okres opóźnienia.

Wysokość należnych odsetek (każdego rodzaju) może, ale nie musi być oznaczona w umowie. Najczęściej strony wskazują tylko stopę odsetek kapitałowych. Wysokość odsetek za opóźnienie wynika z ustawy.

Co jeśli odsetki kapitałowe na wyższym poziomie niż ustawowe za opóźnienie?

*Art. 481 §2 k.c. Jeżeli stopa odsetek za opóźnienie nie była oznaczona, należą się odsetki ustawowe za opóźnienie w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 5,5%. **Jednakże gdy wierzytelność jest oprocentowana według stopy wyższej, wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie według tej wyższej stopy.***

'Zbieg' odsetek c.d.

Wyrok SA w WAW z 9.02.2016, VI ACa 64/15

Odnośnie zarzutu związanego z określeniem rodzaju odsetek za opóźnienie należy wyjaśnić, iż to strona powodowa domagała się aby zasądzić na jej rzecz odsetki ustawowe [za opóźnienie], mimo że stosownie do treści art. 481 §2 zd. 2 k.c. **wierzyciel mógł żądać** odsetek według stopy wyższej tj. według skali oprocentowania wierzytelności. Sąd Okręgowy był jednak związany stanowiskiem powoda.

Użyty w art. 481 § 2 zd. 2 k.c. zwrot "wierzyciel może żądać" oznacza, że uprawnionemu przysługuje wybór co do jednej z dwóch przewidzianych tam opcji odsetkowych.

→ niezbędne jest jednak sformułowanie przez powoda wyraźnego żądania - sąd nie działa z urzędu, zakaz orzekania ponad żądanie(!)

Zakaz anatocyzmu (art. 482 k.c.)

Zakaz pobierania odsetek (za opóźnienie) od zaległych odsetek.

Wyjątki – tzw. *procent składany* dopuszczalny:

- od chwili wytoczenia powództwa o zaległe (skapitalizowane) odsetki;
- gdy strony zgodziły się na doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy, ale po powstaniu zaległości(!)
- pożyczki długoterminowe udzielane przez instytucje finansowe.

Zakaz anatocyzmu (art. 482 k.c.)

Kazus 1 (pożyczka na 12 miesięcy):

Dłużnik nie zwraca na czas kwoty pożyczki (1000 zł) ani nie płaci odsetek należnych za roczny okres kredytowania (10% - 100 zł). Czy od odsetek kapitałowych, które zamykają się określoną sumą można naliczać odsetki za opóźnienie?

Odsetki kapitałowe - termin zapłaty – zasada dyspozytywna:

Art. 360 k.c. W braku odmiennego zastrzeżenia co do terminu płatności odsetek są one płatne co roku z dołu, a jeżeli termin płatności sumy pieniężnej jest krótszy niż rok – jednocześnie z zapłatą tej sumy.

Jest zatem ewidentne opóźnienie z zapłatą kwoty odsetek!

Zakaz anatocyzmu (art. 482 k.c.)

Wyrok SN z 1 października 1998 r. (I CKN 782/97):

Pojęcie "zaległe odsetki", w rozumieniu art. 482 § 1 k.c., obejmuje zarówno odsetki kapitałowe, jak i odsetki za opóźnienie [→ w obu przypadkach zakaz anatocyzmu]

Wyrok SN z 24 października 2001 r. (III CKN 188/99):

Jeżeli w treści umowy pożyczki pieniężnej zamieszczono postanowienie naruszające przewidziany w art. 482 § 1 k.c. zakaz (zastrzeżono na rzecz pożyczkodawcy możliwość żądania odsetek za opóźnienie od zaległych odsetek zwykłych), to nieważność takiego postanowienia nie powoduje z reguły nieważności samej umowy pożyczki (art. 58 § 3 k.c.).

Inaczej (słusznie?!) - M. Lemkowski, Odsetki cywilnoprawne, s. 376-379 – zakaz z art. 482 k.c. nie dotyczy odsetek kapitałowych, od których naliczamy odsetki za opóźnienie!

Zakaz anatocyzmu (art. 482 k.c.)

Kazus 2:

Umowa pożyczki (1000 zł) zawarta na 2 lata.

Oprocentowanie 10% w skali roku.

Strony nie ustaliły daty płatności odsetek.

[Art. 360 k.c. W braku odmiennego zastrzeżenia co do terminu płatności odsetek są one płatne co roku z dołu, a jeżeli termin płatności sumy pieniężnej jest krótszy niż rok – jednocześnie z zapłatą tej sumy]

Dłużnik nie płaci odsetek (100 zł) za pierwszy rok kredytowania? Całkiem bez konsekwencji???

Odsetki za opóźnienie a odszkodowanie

Sankcja co najwyżej quasi odszkodowawcza(!)

Art. 481 §1. *Jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.*

§3. *W razie zwłoki dłużnika wierzyciel może nadto żądać naprawienia szkody na zasadach ogólnych.*

Wyrok SN z 8 grudnia 2006 r., V CSK 350/06

Przepis art. 481 § 3 k.c. należy rozumieć w ten sposób, że przyznaje on wierzycielowi prawo do odszkodowania nie *obok* roszczenia o odsetki, ale odszkodowanie przysługuje mu tylko ponad to, co uzyskał z tytułu odsetek.

→ zaliczenie odsetek za opóźnienie na poczet należnego odszkodowania!

Powództwo o zapłatę sumy pieniężnej z odsetkami

Kwestie formalne:

- sprecyzowanie rodzaju odsetek (kapitałowe lub za opóźnienie) i podstawy prawnej domagania się ich;
- wskazanie według jakiej stopy mają być zasądzone (z powołaniem się na **pojęcia ustawowe**)
(nowy formularz pozwu w postępowaniu uproszczonym uwzględnia wszystkie aktualne typy odsetek);
- wskazanie okresu, za jaki odsetki mają być zasądzone (od kiedy do kiedy).

Skutki niewłaściwego sformułowania pozwu???

Naliczanie odsetek za opóźnienie

Zasadniczo odsetek za opóźnienie można się domagać od dnia następnego po dacie wymagalności:

Wymagalność pojawia się, gdy nadszedł termin spełnienia świadczenia.

Termin spełnienia świadczenia - może być (art.455 kc):

- a) oznaczony (np. w czynności prawnej, ustawie)
- b) wynikający z właściwości zobowiązania
- c) wynikający z wezwania ze strony wierzyciela
(w przypadku świadczeń pieniężnych zasadniczo następnego dnia po doręczeniu wezwania, ewentualnie następnego dnia po doręczeniu odpisu pozwu, chyba że w wezwaniu wskazany inny termin)

Odsetki od daty wyrokowania(?) (lub nawet od daty późniejszej)

→ Przede wszystkim gdy orzeczenie konstytucyjne
np. gdy rozłożenie świadczenia na raty

**Uchwała SN z dnia 15 grudnia 2006 r.,
III CZP 126/06, OSNC 2007, nr 10, poz. 147**

Rozłożenie zasądzzonego świadczenia na raty na podstawie art. 320 k.p.c. ma ten skutek - wskazany w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1970 r., III PZP 11/70 (OSNCP 1971, nr 4, poz. 61)
- że wierzycielowi nie przysługują odsetki od ratałnych świadczeń za okres od daty wyroku do daty płatności poszczególnych rat.

(sąd, rozkładając z mocy art. 320 k.p.c. zasądzzone świadczenia pieniężne na raty, nie może jednak - na podstawie tego przepisu - odmówić przyznania wierzycielowi żądanych odsetek za okres do dnia wydania wyroku zasądzającego świadczenie)

Odsetki od świadczeń odszkodowawczych

Wyrok SN z 10 lutego 2000 r., II CKN 725/98, OSNC 2000, nr 9, poz. 158

1. Zasądzenie odszkodowania według cen z daty wyrokowania (art.363 §2 k.c.) *może uzasadniać* przyznanie odsetek dopiero od tej daty.
2. Przewidziana w art. 363 § 2 k.c. zasada nie wyłącza ustalenia w danym wypadku odszkodowania według cen z daty, w której powinno ono być spełnione i zasądzenia go z odsetkami od tej daty.

Wyrok SA w WAW z 15 lutego 2016 r., VI ACa 50/15

Zasądzenie odsetek ustawowych od odszkodowania ustalonego według cen obowiązujących w chwili wyrokowania za okres poprzedzający tę datę prowadziłoby do podwójnej kompensacji tego samego uszczerbku majątkowego, doznanego przez poszkodowanego wskutek *spadku siły nabywczej pieniądza*, na dwóch podstawach prawnych: art.481 §1 i 2 k.c. oraz art.363 §2 k.c. [por. wyrok SN z 14.10.2016, I CSK 685/15]

Czy regułą zatem odsetki od daty wyrokowania?

Odsetki od daty wyroku - krytyka

Wyrok SA w Łodzi z 26.01.2016 r., I ACa 1083/15

Zjawisko zasądzenia odsetek nie od daty wymagalności roszczenia głównego, czyli za cały okres opóźnienia, lecz od daty wyrokowania, budzi istotne wątpliwości, ponieważ nie znajduje uzasadnienia w prawie, a nadto **przekreśla funkcje kompensacyjną i dyscyplinującą odsetek**, na rzecz nowej funkcji o charakterze przejściowym, a mianowicie funkcji waloryzacyjnej. Jest ono przy tym szczególnie niebezpieczne w sytuacji, gdy stopa odsetek ustawowych za opóźnienie maleje, bowiem w konsekwencji prowadzi to do tego, że **interes dłużnika przemawiał będzie za niewypłacaniem wierzycielowi jakichkolwiek świadczeń**, nawet bezspornych, przed lub w toku procesu i za maksymalnym przewlekaniem procesu, aby jak najdłużej korzystać z pieniędzy wierzyciela bez jakiegokolwiek wynagrodzenia.

ODSETKI A ZASADA PEŁNEGO ODSZKODOWANIA

Wyrok SN z 14 marca 2014 r., III CSK 152/13:

Od reguły, iż dłużnik popada w opóźnienie, jeżeli nie spełnia świadczenia w terminie, w którym stało się ono wymagalne, nawet jeśli kwestionuje jego istnienie lub wysokość zachodzi odstępstwo w sytuacji kiedy, pomiędzy datą wymagalności świadczenia a datą ustalenia jego rozmiaru w postępowaniu sądowym, dochodzi do istotnego wzrostu wartości. Z art. 361 §2 k.c., pozostającego w ścisłym związku z art. 363 k.c., wynika obowiązek naprawienia szkody przez zapewnienie wierzycielowi całkowitej kompensaty wywołanego uszczerbku, co nie może jednak prowadzić do jego nieuzasadnionego wzbogacenia. Zasada, że szkodę ustala się według wartości na datę orzekania o odszkodowaniu uzasadnia przyjęcie, że wierzyciel nie ponosi negatywnych skutków spadku wartości pieniądza w okresie od wymagalności zobowiązania do orzekania o obowiązku zapłaty przez dłużnika, zapewnia zatem pełną kompensatę i odsetki należą się od daty wyrokowania.

Odsetki od świadczeń odszkodowawczych

Jaka zatem **ZASADA**? – jeżeli nie było istotnej zmiany cen, to należność odszkodowawcza powinna być zasądzona z odsetkami od dnia następnego po doręczeniu wezwania do zapłaty.

O innej dacie może natomiast przesądzać również natura zobowiązania (czasami data jeszcze wcześniejsza):

Uchwała składu 7ss. SN z 22.09.1970 r., III PZP 18/70, OSNC 1971, nr 1, poz. 5 - zasada prawna:

Wierzyciel może żądać odsetek od kwoty zagarniętej przez dłużnika od daty wyrządzenia szkody.

→ *fur est semper in mora*

Odsetki przy zadośćuczynieniu

**Wyrok SN z dnia 18 września 1970 r., II PR 257/70,
OSNC 1971, nr 6, poz. 103**

Z charakteru świadczenia w postaci zadośćuczynienia, którego wysokość zależna jest od oceny rozmiaru doznanej krzywdy, ze swej istoty trudno wymiernej i zależnej od szeregu okoliczności związanych z następstwami uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, wynika, że obowiązek jego niezwłocznego spełnienia powstaje po wezwaniu dłużnika i że od tego momentu należą się odsetki za opóźnienie.

Odsetki przy zadośćuczynieniu

Wyrok SN z 24.07.2014 r., II CSK 595/13

Mimo pewnej swobody sądu przy orzekaniu o zadośćuczynieniu, wyrok zasądający zadośćuczynienie nie ma charakteru konstytutywnego, lecz deklaratywny.

Z uwagi na ocenny charakter wysokości zadośćuczynienia, dla ustalenia terminu jego wymagalności istotne jest, czy dłużnik znał wysokość żądania uprawnionego, a nadto, czy znał lub powinien znać okoliczności decydujące o rozmiarze należnego od niego zadośćuczynienia. Jeżeli w danym przypadku występowanie krzywdy oraz jej rozmiar są ewidentne i nie budzą większych wątpliwości, uzasadnione jest przyjęcie, że odsetki ustawowe powinny być naliczane od dnia wezwania dłużnika do zapłaty.

Nie ma znaczenia, że ostateczne określenie wysokości zadośćuczynienia leży, w razie sporu, w kompetencji sądu.

Odsetki przy zadośćuczynieniu

Wyrok SN z 6.04.2016 r., IV CSK 389/15

Problem początku terminu, od którego powinno się liczyć odsetki od zadośćuczynienia stanowił przedmiot licznych wypowiedzi doktryny i orzecznictwa. W orzecznictwie SN widoczne jest ujmowanie tego zagadnienia indywidualnie i dokonywanie wyboru między dwoma możliwymi terminami. Jest to albo chwila wezwania do zapłaty, także w postaci wytoczenia powództwa, albo określenie wysokości należnego świadczenia dopiero orzeczeniem sądu. **Pierwsza możliwość** jest w większości wybierana wtedy, gdy od początku znana jest wysokość roszczenia i znajduje ona potwierdzenie w toku przewodu sądowego, wskazując na zasadne twierdzenie powoda zarówno co do przesłanek, jak i wysokości roszczenia. **Druga możliwość** dotyczy takich okoliczności sprawy, w której wyniku okazuje się dopiero, czy i w jakiej wysokości przyznać należy zadośćuczynienie. Jest to bowiem naprawienie szkody niemajątkowej, a więc o wysokości bardzo ocennej i ustalonej na podstawie przeprowadzonego postępowania.

Odsetki przy zachowku

Wyrok SN z dnia 25 czerwca 2015 r., III CSK 375/14, LEX nr 1794316

Roszczenie o zachowek jest roszczeniem pieniężnym *sensu stricto*.

Odsetki za czas opóźnienia w jego spełnieniu biegną od daty wezwania dłużnika do zapłaty zgodnie z art. 455 k.c.

Stan opóźnienia może więc nastąpić także przed wyrokowaniem przez sąd.

Wyrok SA w WAW z 24 listopada 2015 r., VI ACa 1585/14

Roszczenie o zachowek jest roszczeniem bezterminowym, do którego zastosowanie ma art. 455 k.c., a więc odsetki ustawowe za opóźnienie należą się od daty wezwania zobowiązanego do zapłaty zachowku.

Przy obliczaniu wartości stanu czynnego spadku nie uwzględnia się pożytków (zarówno naturalnych, jak i cywilnych), które powstały po otwarciu spadku. W zamian za to uprawniony do zachowku może za czas od chwili wymagalności roszczenia o zachowek żądać odsetek.

Odsetki za opóźnienie od ubezpieczyciela

Wyrok SA w Łodzi z 20.02.2014 r., I ACa 1080/13

Ubezpieczyciel obowiązany jest spełnić świadczenie w terminie **30 dni**, licząc od otrzymania zawiadomienia o wypadku (art.817 §1 k.c.).

Świadczenie ubezpieczyciela ma charakter terminowy. Gdy wyjaśnienie w powyższym terminie okoliczności koniecznych do ustalenia odpowiedzialności ubezpieczyciela albo wysokości świadczenia okaże się niemożliwe, świadczenie winno zostać spełnione w ciągu **14 dni** od dnia, w którym przy zachowaniu należytej staranności wyjaśnienie tych okoliczności było możliwe (art. 817 §2 k.c.). Spełnienie świadczenia w terminie późniejszym jest usprawiedliwione jedynie wówczas, gdy ubezpieczyciel wykáže istnienie przeszkód w ustaleniu odpowiedzialności albo wysokości świadczenia, mimo działań podejmowanych ze starannością profesjonalisty. Istnienie okoliczności usprawiedliwiających przekroczenie 30 dniowego terminu podlega indywidualnej ocenie w realiach konkretnej sprawy. Niewykazanie ich świadczy o popadnięciu w opóźnienie ze spełnieniem świadczenia. Skutki opóźnienia określa art.481 k.c. obligując dłużnika do zapłaty odsetek.

Odsetki należne po dacie wyroku (do dnia spełnienia świadczenia)

Odsetki w orzeczeniu rzadko określone konkretną wartością liczbową przez podanie stopy odsetek, bo ta jest zmienna.

Czy orzeczenie bez takiego określenia nadaje się do egzekucji, (zwłaszcza gdy chodzi o odsetki na przyszłość)?

Uchwała SN z 11 września 2014 r., III CZP 53/14:

Dopuszczalne jest zasądzenie przez sąd odsetek w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas opóźnienia po wydaniu wyroku uwzględniającego roszczenie o to świadczenie do dnia zapłaty.

Jest to możliwe także wówczas, gdy odsetki mają stopę zmienną, ale uzależnioną od czynników obiektywnych, eliminujących swobodę interpretacji oraz umożliwiającą wyliczenie stopy odsetek w drodze prostych działań arytmetycznych.

(obecne podstawowe kryterium ustawowe to stopa referencyjna NBP – zmienna, ale łatwa do ustalenia)

Przedawnienie roszczeń odsetkowych

- charakter roszczenia odsetkowego
- początek wymagalności
- termin przedawnienia
- znaczenie przedawnienia roszczenia głównego

Odsetki jako świadczenie akcesoryjne

Uchwała SN z dnia 5 kwietnia 1991 r., III CZP 21/91 (odsetki za opóźnienie)

1. Odsetki mają charakter akcesoryjny w stosunku do świadczenia głównego. Cechą tej akcesoryjności jest przede wszystkim to, iż **początek wymagalności** świadczenia głównego oznacza jednocześnie powstanie roszczenia o zapłatę odsetek za czas opóźnienia (art. 455 KC, art. 476 KC i art. 481 § 1 KC).

Odmiennie jednak przedstawia się w określonych sytuacjach problem **wygaśnięcia** obu należności: głównego i ubocznego. Roszczenie o zapłatę odsetek za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, po powstaniu uzyskuje byt niezależny od długu głównego i ulega przedawnieniu według własnych reguł. Roszczenie to staje się w konsekwencji wymagalne osobno w każdym dniu opóźnienia i przedawnia się osobno za każdy dzień opóźnienia.

2. Jeżeli jednak wygaśnięcie zobowiązania pieniężnego nastąpi przez spełnienie świadczenia, to jednocześnie wygasa roszczenie o [nowe] odsetki po tej dacie.

Bezzasadne natomiast jest przyjęcie, że wygaśnięcie należności głównej powoduje wygaśnięcie należności odsetkowej za czas wsteczny.

Odsetki

jako świadczenie okresowe

Okresowy charakter odsetek:

- Odsetki **kapitałowe** naliczane okresowo za odpowiednie okresy rozliczeniowe;
- Odsetki **za opóźnienie** naliczane odrębnie za każdy dzień opóźnienia.

Odsetki – przedawnienie

**Uchwała składu 7 ss. SN z 26 stycznia 2005 r.,
III CZP 42/04**

[Samodzielny 3-letni termin przedawnienia odsetek!]

Ustanowiony w art. 118 k.c. termin przedawnienia roszczeń o świadczenia okresowe stosuje się do roszczeń o odsetki za opóźnienie także wtedy, gdy roszczenie główne ulega przedawnieniu w terminie określonym w art. 554 k.c. Roszczenie o odsetki za opóźnienie przedawnia się jednak najpóźniej z chwilą przedawnienia się roszczenia głównego.

→ zasada *accessorium sequitur principale*

Uchwała 7 sędziów SN z 2005 r.

- Świadczenie odsetkowe ma charakter **okresowy**
- Do przedawnienia odsetek jest stosowany art. 118 k.c. w części, w której ustanawia **3 letni termin przedawnienia roszczeń okresowych** – nie stosujemy zatem terminu właściwego dla świadczenia głównego; inny termin może jednak wynikać z wyraźnego przepisu ustawy np. przedawnienie odsetek wekslowych – art. 70.2 w zw. art. 48 pr. weksl.
- Mimo własnego terminu przedawnienia, roszczenie odsetkowe **przedawnia się najpóźniej z chwilą przedawnienia roszczenia głównego**

Dwa wyjątki: – gdy doszło do przerwania biegu przedawnienia roszczenia o odsetki ;

– gdy świadczenie główne zostało spełnione - odsetki stają się wtedy świadczeniem głównym .

(dodatkowo problem zarachowania odsetek – art. 451 k.c.)

Odsetki – przedawnienie

Duże znaczenie praktyczne i... moc wiążąca(!?) uchwały 7 sędziów z 2005 r. (choć nie jest to zasada prawna)

Wyrok SN z dnia 10 maja 2013 r., I CNP 35/12:

Dokonanie przez sąd powszechny wykładni przepisów prawa, która odbiega od wykładni przyjętej w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego i w późniejszym jednolitym orzecznictwie, bez odniesienia się do argumentów leżących u podstaw tej uchwały, stanowi kwalifikowane naruszenie prawa, wymagane przez art. 424¹ § 1 k.p.c. do stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku.

(chodzi o wszystkie główne wątki uchwały!)

Analogicznie **wyrok SN z dnia 13.01.2012 r. (I CNP 22/11)**